

BUDAPEST, XIV. KERÜLET, FISCHER ISTVÁN UTCA 123. (HRSZ. 40091/14)

Társasház építése

Lelőhely-azonosító: 58978, 67381

KULCSSZAVAK: őskor, késő bronzkor, település, halomsíros kultúra, épület, népvándorláskor, szarmata, település

BUDAPEST, DISTRICT XIV, 123 FISCHER ISTVÁN STREET (PLOT NO. 40091/14)

Condominium construction project

Site IDs: 58978, 67381

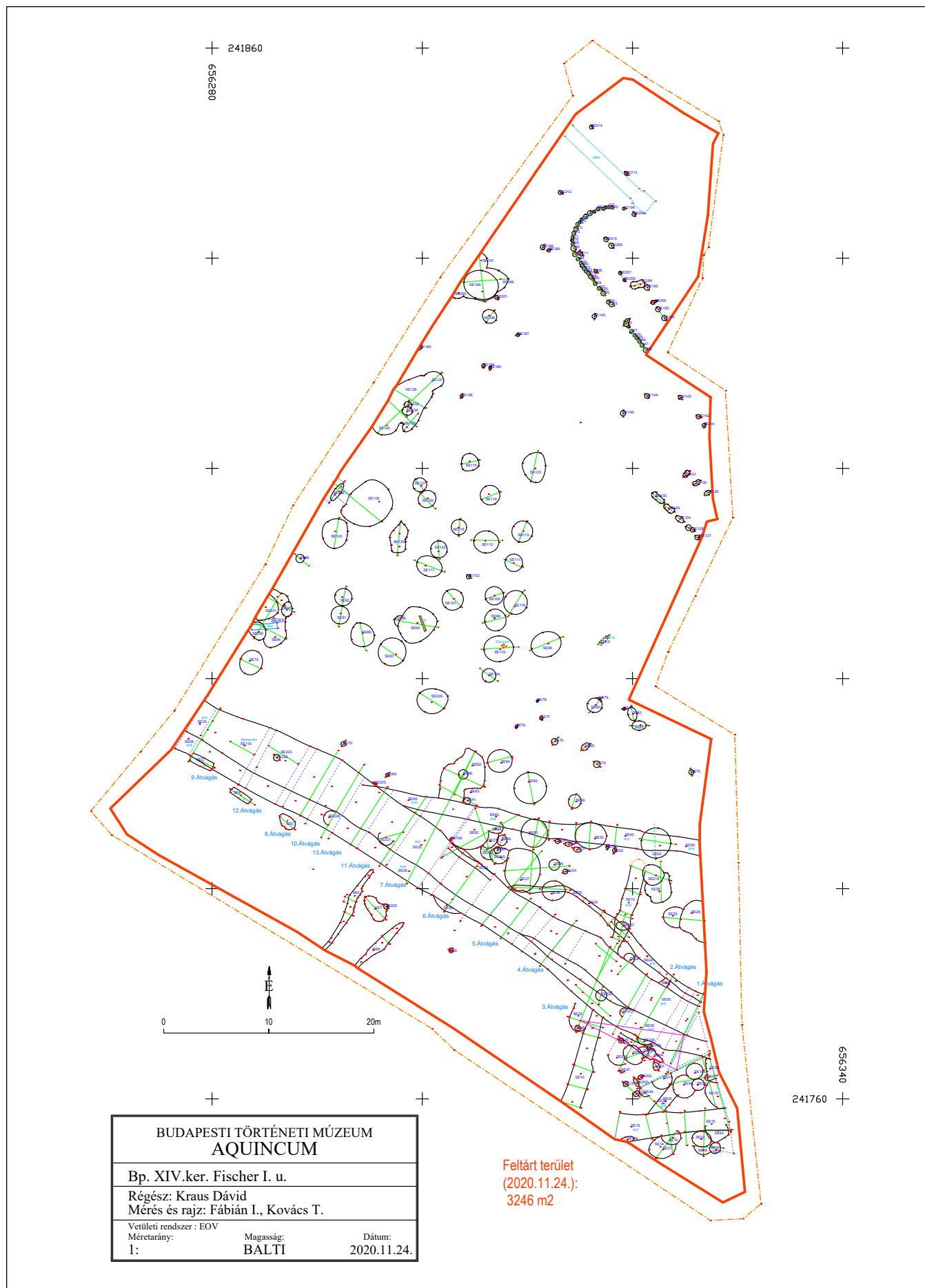
KEYWORDS: Prehistoric, Late Bronze Age, settlement, Tumulus culture, building, Migration Period, Sarmatian, settlement

A Budapest, XIV. kerület, Fischer István utca 123. ingatlanon társasház építéséhez kapcsolódóan 2020. október 1. és november 25. között régészeti megfigyelést, valamint teljes felületű feltárást végzett a Budapesti Történeti Múzeum. A régészeti megfigyelés október 27-ig tartott, amíg a beruházó által biztosított forgókotró letermelte a modern feltöltést (~120–150 cm), valamint a természetes eredetű humuszréteget (40–50 cm) a régészeti objektumok jelentkezési szintjéig. A régészeti bontómunka már a humusztólás alatt megindult, és október 28. – november 25. között is folyamatos volt a teljes felületű feltárást ideje alatt, így mindösszesen 3246 m² területet tártunk fel. (1. kép)

Mivel az építendő mélygarázs padlószintjét több méterrel a már korábban – Korom Anita 2007-ben (Korom 2008), 2016-ban (Korom 2017) és 2017-ben végzett feltárássai jóvoltából (Korom 2020) – megismert régészeti lelőhely objektumainak jelentkezési szintje alá tervezték, ezért biztosak voltunk abban, hogy el fogjuk érni az őskori megtelepedés nyomait. A vártnak megfelelően (egy császárkori szarmata gödröt és három üres, feltehetően sírgödröt leszámítva) kizárólag késő bronzkori, a késő halomsíros kultúra (Kr. e. 1350–1200) edényművéségéhez köthető leletanyag került napvilágra. A keltez

Between October 1 and November 25, 2020, the Budapest History Museum conducted archaeological monitoring and full-scale excavation at 123 Fischer István Street, District XIV, during the construction of a condominium. Monitoring lasted until October 27, during which the contractor's machinery removed the modern fill (~120–150 cm) and the humus layer (40–50 cm) to the point where archaeological features began to appear. Excavation started just below the humus and continued uninterrupted from October 28 to November 25, across 3,246 m². (Fig. 1.)

Since the planned underground garage reached far below previously documented archaeological layers (identified by Anita Korom in 2007, 2016, and 2017), we anticipated encountering prehistoric settlement features. As expected, aside from one Roman Imperial Age Sarmatian pit and three empty presumably graves, only Late Bronze Age features were found, associated with the Late Tumulus Culture (ca. 1350–1200 BCE). Pits, postholes, and ditches lacking direct dating evidence were attributed to this period based on shape, structure, and spatial distribution. The majority of features were pits (105 in total), some grouped into small pit clusters of 4–6 features within seven micro-zones. These ge-

1. kép: A feltárás összesítő alaprajza (készítette: Kovács Tibor, Fábíán István)

Fig. 1. General site plan of the excavation (Prepared by Tibor Kovács, István Fábíán)

2. kép: A déli árokrendszer tanúfalai (Fotó: Kraus Dávid)

Fig. 2. Section walls of the southern ditch system (Photo by Dávid Kraus)

3. kép: A 2. épület (Fotó: LowPoly 360 Kft.)

Fig. 3. Building 2 (Photo by LowPoly 360 Ltd.)

értékű leletanyagot nem tartalmazó gödröket, oszlophelyeket és árkokat formájuk, helyzetük, struktúrához való tartozásuk miatt szintén a késő bronzkori település részének tekintjük. A feltárt objektumok nagy része gödör (105 db), amelyek közül néhány tucat, kisebb gödörkomplexumokban (7 db) csoportosult négy-hatosával. A többnyire kerek, félgömbös, ~ 0,5-1 méter mély, vagy éppen lapos, sekély gödrök általában kevés kerámiát, állatcsontot, paticsot tartalmaztak. Összesen 151 db oszlophelyet tártunk fel, amelyek egy részénél egyszer

nerally round, hemispherical (0.5–1 m deep) or shallow pits contained small amounts of ceramic, animal bone, and daub. We also recorded 151 postholes, several of which showed signs of 1–2 repair phases. Two posthole groupings clearly outlined Bronze Age buildings. Some posthole fills contained ceramic and daub fragments. Though the ditches yielded fewer finds, they required the most labor to excavate. In the southern part of the site, a long, wide NW–SE oriented ditch system was identified, connected to two E–W and two NE–SW dit-

vagy kétszer történő megújítás, megerősítés nyomait is dokumentáltuk. Az oszlophelyek két esetben rajzolták ki egyértelműen őskori épület alaprajzának részletét. Több ilyen oszlophely betöltéséből származik kerámia- és paticstöredék. Bár darabszámba az árokból került elő a legkevesebb leletanyag, mégis a legtöbb energiánkat ezek feltárása kötötte le. A terület déli részén ugyanis egy hosszú, széles ÉNy-DK-i irányú árokrendszerhez két Ny-K-i irányú árok és két nagyjából ÉK-DNy-i irányú árok is kapcsolódott. (2. kép) Az árokból szintén kevés őskori kerámia, és egy jól lehatárolható részen nagyobb mennyiségű kiskérődző vázrészek kerültek elő.

Az árok értelmezése során nem elhanyagolható tényező az, hogy a katonai felméréseken is jól láthatóan a mai Mogyoródi útnál kettéválk a Rákos-patak, és a két ág a mai Bartl János utcánál egyesül újra. Ez a kb. 750 méter hosszú „sziget”, nagyjából 150 méter széles lehetett az ásások által érintett telkeken. A 18–19. századi térképek és az ásások geodéziai felmérései alapján valószínűnek tűnik, hogy a nagy déli árokrendszerünk részben természetes vízfolyás lehetett, amelyet a bronzkor folyamán – és talán később is – többször mesterségesen kiigazítottak. A település aktív zónáiból a csapadékvíz vagy áradásokból ott maradt pangóvíz kisebb-nagyobb árokban vezették bele az élővíz-

ches. (Fig. 2.) A few prehistoric pottery sherds were recovered from the ditch fills, and one section contained numerous small ruminant bones.

When interpreting the ditches, an important factor to consider is that military surveys clearly show the Rákos Stream splitting at today's Mogyoródi Road and reuniting near Bartl János Street. This created an approximately 750-meter-long “island” that was about 150 meters wide, covering the plots affected by the excavations. Based on 18th–19th century maps and geodetic survey data from the excavations, it appears likely that the large southern ditch system was partly a natural watercourse, which was artificially modified several times during the Bronze Age—and possibly later as well. Rainwater or stagnant water left behind by flooding in the active zones of the settlement was channeled into the living water via smaller or larger ditches, while in drought years, water-drawing pits were dug into the dried-up riverbed. Similar to the deeper pits, the ditches also contained washed-in and collapsed layers, indicating a partly natural infilling process in which the stream likely played a significant role. The ditches appeared at elevations between 111.20 and 111.60 a.B.S.l.^{*}, which closely corresponds to the levels where the postholes of

* above Baltic Sea level

4. kép: Az 1. épület (Fotó: LowPoly 360 Kft.)
Fig. 4. Building 1 (Photo by LowPoly 360 Ltd.)

5.: Késő bronzkori bronzcsüngő (Fotó: Kraus Dávid)
Fig. 5. Late Bronze Age bronze pendant (Photo by Dávid Kraus)

be, míg az aszályos években víznyerő gödröket ástak a kiszáradt mederbe. A mélyebb gödrök többségéhez hasonlóan az árkokban is bemosódott, beomlott rétegek jelzik azt a részben természetes feltöltődési folyamatot, amelyben komoly szerepe lehetett a pataknak. Az árkok jelentkezési szintje 111,20-60 mBf között váltakozott, amihez hasonló szinten jelentkeztek az északi rész házainak oszlophelyei is (111,10 mBf). Házként azonosíthatunk két párhuzamos oszlopsor alkotta struktúrát (3. kép), és egy nagy, ívelt záródó oszlopsort, amelyhez bejárat rész és középső, ágasfatartó oszlopsor is tartozik. (4. kép) Ennek a struktúrának az északi ívét már modern bolygatás pusztította el, keleti fele pedig a feltárt területen kívülre esik (hasonlóan a másik házhoz, amelynek magasabban lévő oszlophelyei szintén megsemmisülhettek). A terület mélyebben fekvő, középső részét különálló gödrök lepik el, amelyek legalsó jelentkezési szintje 110,15 mBf körül alakul. Ezek a gödrök a váltakozó sódér-homok rétegződésű altalajba voltak beásva, és sokszor 30-40 cm-rel a talajvízszint alatt találtuk csak meg az aljukat. Legizgalmasabb leleteink viszonylagos épségét éppen a víz biztosította anaerob környezet őrizte meg. Több gödörből kerültek elő famaradványok, amelyek közül kiemelkedik egy csapolással ellátott deszka, és két függőlegesen beásott (?), megmunkált végű fahusáng maradványa. Legszebb, leggazdagabb kerámiaanyagunk két gödörből került elő az oszlopszerkezetes házak közelében. Az egyik árokból finoman kidolgozott bronzcsüngő került elő (5. kép), míg talán az egyik nagy árok meddőhányójából származhatott annak a bronzlándzsának a töredéke, amelyet Sándor Lajos fémkeresős szakember talált.

Összefoglalva kijelenthető, hogy a most feltárt késő bronzkori településrészlet a korábbi két feltárás eredményeivel együtt szépen kirajzolja a bronzkori aktivitási zónákat. A magasabban fekvő oszlopszerkezetes épületek egy vonalban helyezkednek el a szomszédos, keletre fekvő területen végzett ásatás (2017) egy épületével. Ezekről a háztól délnyugatra a mélyebb térszínen lévő gödrök zónája húzódik, amelyet dél felől a telepét kerítő nagy árokrendszer határol. A Fischer István utca 125. szám alatti foghíjtelken további épülettömbök építése várható.

RÉSZTVEVŐK: Tóth Farkas Márton ásatásvezető régész, Kraus Dávid régész, Kelemen Zsófia régésztechnikus, Szabó Márton régésztechnikus, Alfred Falchetto régésztechnikus, Fábián István geodéta, Kovács Tibor geodéta, Lajtos Tamás rajzoló, Kangyal Orsolya rajzoló, Sándor Lajos fémkeresős, LowPoly 360 Kft. drónfotózás.

houses in the northern section were also found (111.10 a.B.S.I.). One structure, identifiable as a house, consisted of two parallel rows of posts (Fig. 3), and another featured a large, curved row of posts, with a defined entrance section and a central row of forked posts for supporting roof beams (Fig. 4). The northern arc of this structure was already destroyed by modern disturbance, while its eastern part extended beyond the excavated area (similarly to another house whose post-holes—situated at a higher level—may also have been lost). The lower-lying central area of the site was filled with isolated pits, with the lowest appearing at around 110.15 a.B.S.I. These pits were dug into a subsoil of alternating gravel and sand layers, and their bottoms were often found 30–40 cm below the groundwater level. The anaerobic environment preserved by the water was crucial in maintaining the relative integrity of some of our most exciting finds. Several wood remains were recovered from these pits, among them a mortised plank and two vertically embedded (?) wooden stakes with shaped ends. Our richest and most beautiful ceramic assemblages came from two pits near the post-structured houses. A finely crafted bronze pendant was recovered from one of the ditches (Fig. 5), and a fragment of a bronze spearhead, likely originating from the spoil heap of one of the larger ditches, was found by metal detecting specialist Lajos Sándor.

In summary, it can be stated that the recently uncovered Late Bronze Age settlement section, together with the results of the two earlier excavations, clearly outlines the Bronze Age activity zones. The elevated, post-structured buildings are aligned with a building unearthed in the neighboring, eastern excavation area (2017). Southwest of these houses lies a zone of pits situated in a lower-lying terrain, which is bounded to the south by a large ditch system encircling the settlement. Further development is expected on the vacant lot at 125 Fischer István Street.

CONTRIBUTORS: Márton Farkas Tóth (lead archaeologist), Dávid Kraus (archaeologist), Zsófia Kelemen (archaeological field technician), Márton Szabó (archaeological field technician), Alfred Falchetto (archaeological field technician), István Fábián (surveyor), Tibor Kovács (surveyor), Tamás Lajtos (drawing specialist), Orsolya Kangyal (drawing specialist), Lajos Sándor (metal detector specialist), LowPoly 360 Ltd. (drone photography)

Dávid Kraus

Kraus Dávid

Irodalom

- Korom 2008 • Korom, Anita: Budapest, XIV. ker., Egressy út 113/j-k, Hrsz.: 40091/11. *Aquincumi Füzetek* 14 (2008) 199-200.
- Korom 2017 • Korom, Anita: Budapest, XIV. ker., Egressy út 113. H-I., Hrsz.: 40091/12. *Aquincumi Füzetek* 23 (2017) 153-156.
- Korom 2020 • Korom, Anita: Budapest, XIV. ker., Egressy út – Fischer István utca által határolt telek (Hrsz.: 40091/15). *Aquincumi Füzetek* 24 (2020) 289-291.

References

- Korom 2008 • Korom, Anita: Budapest, XIV. ker., Egressy út 113/j-k, Hrsz.: 40091/11. [Budapest, District XIV, 113/j–k Egressy Road, Plot No. 40091/11] *Aquincumi Füzetek* 14 (2008) pp. 199-200.
- Korom 2017 • Korom, Anita: Budapest, XIV. ker., Egressy út 113. H-I., Hrsz.: 40091/12. [Budapest, District XIV, 113 H–I Egressy Road, Plot No. 40091/12] *Aquincumi Füzetek* 23 (2017) pp. 153-156.
- Korom 2020 • Korom, Anita: Budapest, XIV. ker., Egressy út – Fischer István utca által határolt telek (Hrsz.: 40091/15). [Budapest, District XIV, Plot bordered by Egressy Road and István Fischer Street (Plot No. 40091/15)] *Aquincumi Füzetek* 24 (2020) pp. 289-291.